

Harald Rohmen og Lis Hammild í samrøðu:

Tey evnaveiku skulu hava møguleika at menna seg

— avgerandi at tey sleppa at mennast út frá teirra egnu fortreytum

Miðskeiðis í desember mánað í fjór, luttok Jan Müller, blaðmaður á einum symposium — t.e. fyrilestrar, bolkaarbeiði og orðaskifti um eitt ávíst evni — í Finlandi. Evnið var: «Upplýsing í samband við evnaveik fólk».

Hetta symposium vardi í triggjar dagar. Høvi varð eisini at tosa við fólk úr hinum Norðanlondum. Vit prenta niðanfyri eina samrøðu, sum feroyski blaðmaðurin hevði við tvey rættiliga kend nevni á evnaveikaøkinum!

Harald Rohmen og Lis Hammild eru ikki ókend nevni, tað tosað verður um at fremja tiltøk til frama fyri teimum evnaveiku í Norðanlondum.

Harald Rohmen er í dag formaður í norska foreldrafelagnum hjá evnaveikum, «Norsk Forbund for Psykisk Udviklingshemmede».

Lis Hammild er næstformaður í danska foreldrafelagnum, «Landsforeningen Evnesvages Vel».

Hava evnaveik børn

Bæði eiga tey evnaveik børn. Tey hava tí sum foreldur arbeitt fyrri at bota um korini hjá sinum evnaveiku børnum. Men ikki nóg mikið við tí. Tey hava eisini kent tað sum sína uppgávu — hvør í sínum landi og á norðurlanda stigi — at arbeiða fyrri øllum teimum evnaveiku við at gera vart við viðurskiptini hjá hesum stóra parti av brekaðu íbúgvunum í Norðanlondum.

Men hvat er so komið burturur til áralanga stríði til frama fyrri tey evnaveiku, og hvønn veg ber gongdin í dag í Norðanlondum.

Harald Rohmen ivast ikki. Hann heldur, at vit í dag í nógv stórri mun enn fyrri bert fáum árum síðani duga at skilja støðuna hjá teimum evnaveiku.

— Vit arbeiða dagliga miðvíst við at fáa fólk at

broyta gomlu uppfatanina av og støðutakanina til evnaveik. Endamálið við hesum arbeiði okkara er júst tað, at tey evnaveiku í enn stórri mun skulu verða tikin upp í normal-samfelagið og verða vird sum vanligir samfelagsborgarar á jøvnum fotti við øll onnur.

Hetta arbeiði hevur borið ávøkstur, men enn er ikki rokkið á mál. Enn tørvar hesum fólki betri íbúðarviðurskipti, betri arbeiðsmøguleikar og eina meira innihaldsríka frítið.

Enn langt á mál

Lis Hammild nikkar jattandi og sigur: — Vist eru stórar broytingar farnar fram hesi seinastu árin, men enn er langt á mál. Fólk flest hava fingið eina aðra uppfatan av teimum brekaðu — evnaveiku, men enn tørvar normal-samfelagnum upplýsing um hesi fólk.

— Vit mugu út í teir normalu skúlnar at greiða næmingunum meira frá teimum brekaðu, sum tey evnaveiku eru ein partur av. Her stoyta vit tó á trupulleikar, sum eiga at loysast. Lærararnir í skúlnum, sum skulu undirvísja normalum børnum, vita lítið og einki at siga frá um tey brekaðu. Hetta kemst av tí, at útbúgvingin av lærarum hevur ikki verið ætlað til at upplýsa um henda stóra minniluta í samfelagnum.

Lis Hammild heldur, at tað er júst her vit eiga at taka um endan nú. — Júst við at læra okkara lærarar, sum skulu undirvísja í normalskúlanum, meira um tey brekaðu, er møguleiki fyrri, at áskoðanin millum fólk um tey brekaðu, broytist til: at tey verða vird og mett eins og øll onnur og verða tikin upp í normalsamfelagið sum vanligir borgarar.

Vórðu fjald burtur

Hóast broytingarnar hava verið nógvir til tað betra, so skulu vit bert leita fá á

Tey evnaveiku eru menniskju í menning eins og øll vit onnur

aftur í tíðina, tá tey evnaveiku vórðu lítið og einki vird sum borgarar í samfelagnum. Ikki fyrr enn foreldur og avvarðandi hjá evnaveikum veruliga talaðu at og tóku seg saman í felag — kom glíð á málið. Danska foreldrafelagið at evnaveikum er tað elsta í Norðanlondum. Tað er 30 ára gamalt. Norska felagið er umleið 15 ára gamalt.

Men hvat varð tá gjørt við tey evnaveiku fyrri kanska bert 10—15 ella 20 árum síðani!

Harald Rohmen sigur soleiðis um hetta: — Fyrr vórðu tey evnaveiku eygfarin sum børn fyrri alt livið. Tey vórðu fjald burtur í samfelagnum — antin á ovurhondstórum stovnum ella hjá foreldrunum. Tað varð mett sum skomm at hava ein evnaveikan son ella eina evnaveika dóttur tá. Eisini segði trúgv, at tað ónda hevði rakt ta og ta familjuna ella barnið.

Harald Rohmen, sum í dag sjálvur hevur eitt mongoloidbarn, dylur ikki yvir at siga, at tað ikki minst er fakkunnleikin hjá serfrøðingum, læknum og sálfrøðingum, sum hevur sett fólk, ið eru evnaveik, í ein so óhugnaligan og órættvísan bás.

— Tá eg fekk eitt mongoloidbarn, fekk eg at

vita frá læknanum, at eg ikki skuldi rokna við, at barnið nakrantíð fór at duga at lesa, skriva ella rokna. Eisini varð mær sagt, at barnið helst ikki kundi búgva heima hjá okkum.

Eru ikki sjúk

Harald ristir á høvðinum og heldur fram: — Hvat hava vit — konan og eg — so gjørt fyrri barn okkara! Jú, vit hava givið dóttur okkara møguleikar at menna seg — so allar hesar spádómar hava vit gjørt til skammar. Júst soleiðis er tað við øllum teimum, sum eru evnaveik. Tey eru menniskju í menning. Tað er tí avgerandi, at tey sleppa at mennast út frá teirra egnu treytum.

Harald Rohmen heldur fyrri, at ein høvuðsorsøkin til, at evnaveik fólk eru skeivt viðfarin, er tann, at tey hava verið mett sum sjúk og tí hava verið í hondnum á læknum og sálfrøðingum.

— Tey eru ikki sjúk, og tað er tí ógvuliga avgerandi, at vit onnur skilja, at hesi fólkinu eru normal sum vit onnur. Tey eru bert fødd við onkrum breki, sum ger, at tey ikki eru før fyrri at mennast á sama hátt sum vit, ið ikki eru brekað á hesum øki.

Harald Rohmen og Lis Hammild

Eg haldi tað er ógvuliga avgerandi, at vit sleppa heilt uttan um lækarnar innan evnaveikaforsorgina.

Gamlir yvir-lækmar...

Og síðani Lis Hammild um sama spurning!

— Tað er eingin ivi um, at tað vóru vanar, gamlar áskoðanir og gamlir yvir-lækmar, sum veruliga forðaðu fyrri, at tey evnaveiku fingi betri umstøður at mennast í. Sjálv kenni eg fleiri dømi um, at fòðilækmar hava mælt foreldrum, sum t.d. hava fingið eitt mongoloidbarn, til at lata tað fara á ein almennan stovn.

Tibetur má Lis Hammild ásanna, at henda gongdin í dag er vend til tað betra. Hon visir í hesum viðfangi á, at tey í Danmark í dag hava sosialráðgevarar, sum fara út til foreldrinu og ráða teimum til at hava børnini heima, um umstøður eru til tess. — Her er tað samfelagið, ið hevur broytt støðutakanina til tey evnaveiku, leggur Lis Hammild afturat.

Sjálv heldur Lis Hammild, at her hava áhugafelögin hjá teimum evnaveiku eina stóra uppgávu at rokja, nevniliga at ávirka politikarnar.

— Tað er sjálvandi best, um tey evnaveiku sjálv kunnu tala sína sök og á henda hátt ávirka teir ráðandi myndugleikarnar í samfelagnum, men so leingi, tey evnaveiku enn ikki nóg væl eru før fyrri hetta, so mugu vit aðrir borgarar í samfelagnum tala teirra sök.

Politikkararnir

— Eg veit væl, at nógvir politikkarar hava fingið eyguni upp fyrri viðurskiptunum hjá teimum evnaveiku, men enn eru fleiri politikkarar, ið ikki vilja seta seg inn í hesi mál og loysa tey.

Lis Hammild sigur viðari, at «sjálvandi» hava politikkarar í dag stórra áhuga fyrri t.d. krabbameini og útbýgging av

sjúkrahúsum, enn teir hava fyrri teimum evnaveiku. — Politikarin veit, at krabbamein ein dag kann raka seg. Hann veit eisini, at harn ein dag hevur brúk fyrri sjúkrahúsi. Men fáir politikkarar hugsa um, at teirra egnu børn, teirra abba- og ommubørn kanska ein dag fáa brúk fyrri eini vælvirkandi evnaveikaforsorg.

Um uppgávuna hjá áhugafelögunum teirra evnaveiku sigur Lis Hammild viðari, at her eigur norska mynstrið at verða brúkt. Meðan dansk foreldur hava gingið biddaragongd fyrri at fáa pengar til tey evnaveiku, so hava norsk foreldur tikið tað sum givið, at hetta er ein uppgáva og ein skylda hjá samfelagnum at taka sær av.

Harald Rohmen sigur í hesum sambandi, at áhugafelögin í dag meira eiga at virka sum sosial-politikkarar »pressorganisationir«, sum gera myndugleikarnar vart við viðurskiptini hjá teimum, ið eru evnaveik.

Biligrari at byggja smærri heim

Tosað varð nú um, hvussu og hvar tey evnaveiku skulu búgva. Gongdin nógvastaðni hevur verið og er tað framvegis, at bygdir verða stórir almennir stovnar til hesi fólk. Í Norðanlondum hevur gongdin tó verið tann, at tað verður hildið rættast, at tey evnaveiku skulu búgva í smærri íbúðum — kanska eini 4 ella 5 saman.

Lis Hammild sigur í hesum sambandi: — Tað hevur verið sagt, at tað er ov kostnaðarmikið at byggja smærri heim til tey evnaveiku istaðin fyrri tey heilt stóru. Hetta er ikki rætt. Kanningar, sum júst eru gjørdar í Danmark, vísa, at tað er munandi biligrari bæði at byggja og reka eitt heim til 5 fólk enn eitt stórt heim, ið rúmar upp til 50 fólkum. Hesum haldi eg, vit eiga at geva gætur.

Hon nevndi í hesum

Framhald á síðu 15